

Петрук О.М.,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
відділу початкової освіти
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

ДІАЛОГІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ДО МОВНОЇ ОСВІТИ

У Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти та документах, які визначають загальну спрямованість шкільних мовних курсів у школах України – державному освітньому стандарті, типових освітніх програмах, критеріях оцінювання навчальних досягнень школярів, декларовано компетентнісний підхід до навчання мови.

У полі наших наукових інтересів – процес навчання української мови учнів закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин. У здобувачів освіти зазначеного типу освітніх закладів у початковій школі необхідно сформулювати елементарний рівень комунікативної компетентності, окреслений нормативними документами. Так, на завершення початкового курсу української мови (як другої, неспорідненої) в учнів мають бути сформовані уміння і навички, що забезпечать готовність спілкуватися українською мовою в обмеженому колі, розповісти про себе, родину, друзів, клас, свої уподобання, запитати, відповісти на запитання, тобто дадуть змогу їм проявити соціальну активність у межах власних потреб та інтересів.

Цілі навчання визначають, зумовлюють вибір підходів. Тому акценти мають зміщуватися на комунікативність, діалогізацію процесу навчання, розкриття практичної значущості української мови для зазначеної категорії здобувачів освіти.

У лінгводидактиці під діалогізацією розуміють переосмислення навчального предмета і способів навчання його, організацію освітнього простору й навчально-виховного процесу у формі конструктивного діалогу [1, С. 4].

Ми розглядаємо діалогізацію як покликання до перегляду парадигми українськомовної освіти учнів – представників національних меншин, способів приведення її у відповідність до потреб часу і запитів суспільства. Прогнозуємо, що діалогізація процесу навчання української мови як другої, неспорідненої слугуватиме створенню оптимальних умов для соціалізації учнів, підготовки їх до самореалізації, активної взаємодії в українському суспільстві.

Реалізація діалогічного підходу, організація взаємодії суб'єктів навчальної діяльності, зумовлює необхідність використання інтерактивних форм роботи. Здійснений нами аналіз шкільної практики дозволяє стверджувати, що часто вчителі, маючи бажання до діалогізації навчального процесу, з огляду на брак часу, відведеного на засвоєння відповідного матеріалу, змушені відмовлятися від використання інтерактивних технологій. Така ситуація зумовлена, на наш погляд, такими фактами, як: 1) неузгодженість освітніх програм, що декларують пріоритетність формування комунікативної компетентності, з критеріями, за якими оцінюють випускника початкової школи (здебільшого контролюється не готовність комунікувати, а рівень мовних знань); 2) неготовність вчителів / брак досвіду реалізації діалогічного підходу.

Нам імпонує думка вчених, які розглядають підручник як модель розгортання навчального процесу. Якщо виходити з цих позицій, то один із шляхів упровадження діалогічного підходу у процес навчання української мови вбачаємо в реалізації його ідей у підручниках.

Нова лінійка підручників української мови для закладів загальної середньої освіти з навчання мовами національних меншин [2, 3, 4, 5] спрямована на реалізацію завдань компетентнісного навчання. Вони забезпечують активну взаємодію усіх учасників освітнього процесу, сприяють

формуванню й розвитку комунікативних умінь, ініціативності учнів, їх соціалізації.

У зазначені підручники введено центральних персонажів: дівчинку-українку, хлопчика – представника відповідної національної меншини, робота Кіберика. Упродовж навчального року учні стежать за їхніми успіхами, поступом в опануванні української мови і стають з ними партнерами в засвоєнні нових знань. На початковому етапі, коли в дітей ще недостатньо сформовані вміння граматично правильно будувати речення, відповіді / репліки персонажів підручника допомагають зорієнтуватися, побудувати власну відповідь за аналогією до наведеної. У підручниках превалюють завдання, які передбачають парну і групову роботу, тобто інтерактивну взаємодію. Чітко простежується система завдань на формування вмінь діалогічного мовлення. Так, учням пропонуються для слухання а на подальших етапах і для читання діалоги, що відбуваються між персонажами. Такі тексти діалогічного характеру є зразками для учнів для побудови подібних діалогів. У них формуються вміння розпочати діалог, адекватно реагувати на репліки співрозмовника, спонукати його до продовження розмови, вміння ввічливо погодитися або відмовитися, завершити розмову тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голуб Н.Б. Діалогізація процесу навчання української мови учнів основної школи // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка». Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. Вип.29. С. 3-8.
2. Петрук О. Українська мова : підруч. для 1 кл. закл. заг. серед. осв. з навч. угор. мов. (у 2-х частинах, з аудіосупроводом) : Ч. 1, з аудіосупроводом. Львів : Світ, 2018. 96 с. (Ч. 2. 88 с.)
3. Петрук О. Українська мова : підруч. для 2 кл. закл. заг. серед. осв. з навч. румун. мов. (у 2-х частинах, з аудіосупроводом) : Ч. 1, з аудіосупроводом. Львів : Світ, 2019. 128 с. (Ч. 2. 112 с.)

4. Хорошковська О.Н., Петрук О.М. Українська мова : підручник для 3 класу загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням молдовською мовою. Львів : Світ, 2013. 184 с.

5. Хорошковська О.Н., Петрук О.М. Українська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням румунською мовою : підруч. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. Львів : Світ, 2015. 184 с.